

Het is een herfstige novemberdag als wij naar Glimmen afreizen voor een interview met professor dr. R.H. van den Hoofdakker (Goor, 1934), als dichter bekend onder de naam Rutger Kopland. Via een zandpad bereiken wij zijn huis. We treffen hem terwijl hij de post aan het doornemen is. In oktober is zijn nieuwste dichtbundel 'Over het verlangen naar een sigaret' verschenen, en bij de post zitten enkele recensies. De recensies waren over het algemeen lovend, maar deze keer zijn er vooral vanuit het Noorden enkele fikse kritieken geweest. Van den Hoofdakker is ondertussen echter het een en ander gewend. Hij heeft twaalf bundels op zijn naam, is een van de meest gelezen dichters van ons land en heeft zo'n beetje alle literaire prijzen gewonnen die er te winnen zijn. Maar helemaal begrijpen doet hij het niet. "Waarom zo kwaad-aardig en zo armzalig beargumenteerd?" Zijn overdenking vormt de aanleiding voor onze eerste vraag.

Heeft u eigenlijk wel eens iets opgestoken van een recensie?

"Jawel, het komt wel voor dat er eens iets in staat waarvan ik denk 'vervelend, maar hij heeft wel gelijk'. Er heeft bijvoorbeeld wel eens ergens in gestaan dat de spanning en dynamiek, de ondergrondse heftigheid, een beetje te ondergronds zou blijven. De agressieve, opstandige kanten, die natuurlijk ieder mens in zich heeft, al was het alleen maar tegen het fundamentele feit dat je dood gaat, dat daarvan te weinig duidelijk wordt in mijn poëzie. Het zou teveel onder water blijven. En daar kan ik deels wel in meegaan. Niet dat ik er zoveel aan kan doen, maar toch. Ik vind het aan de andere kant overigens ook wel weer goed dat de spanning indirect voelbaar is en niet te expliciet. Maar goed, op zo'n moment wordt je wel geconfronteerd met je beperkingen."

Doet u er dan ook wat mee?

"Nou ja, ik denk dan dat men dus blijkbaar die hevigheid die er onder verborgen zit, niet ziet. Want ik moet wel zeggen dat ik een heel emotioneel mens ben. Ik reageer vaak bijvoorbeeld ook heel fel. Maar je kunt je dan afvragen hoeveel boosheid je erin kunt stoppen, zodat het toch interessant blijft. Er zijn natuurlijk dichters die dat heel mooi kunnen. Die, vind ik, op een hele spannende en interessante manier boos kunnen zijn en dat via de

Rutger Kopland over de perfectie van de smash van Sampras

taal en hun techniek kunnen uiten. Maar mij lukt het niet. Daar ligt denk ik een van mijn beperkingen. En als iemand dan dat soort dingen zegt, denk ik 'ja, daar zit wat in, dat is een eenzijdigheid'. Er zijn daarentegen ook mensen die zeggen dat wat ik maak altijd hetzelfde is. Maar het is wat dat betreft net als met de muziek van Bach. Het zijn variaties op een thema, dat is ook het spel. Dat is juist het boeiende. Als iemand zegt 'het is altijd hetzelfde', dan denk ik dat hij er dus niets van heeft begrepen."

Maar aan het merendeel van de kritiek heeft u dus niets?

"Nee, het gaat om het niveau waar het op gebeurt. Meestal heb ik er niets aan. Meestal maakt het me niets duidelijk. Iets anders is overigens dat ik bij de Nederlandse critici over het algemeen wel eens een soort van onvermogen aantref om ergens echt enthousiast over te zijn, zoals men dat in het buitenland bijvoorbeeld kan. Ik vraag me wel eens af waarom het hier altijd zo krenterig is.

Het doet me daarentegen natuurlijk weer goed als het mooi wordt gevonden. Dan denk ik 'ja, je hebt volkomen gelijk' (lacht). Maar de meeste kritiek leg ik toch echt naast me neer. Ik ben werkelijk wel bereid om er naar te luisteren, maar ben het er gewoon vaak echt niet mee eens.

De kritiek komt bovendien in een heel

laat stadium. Voor ik er mee voor de dag kom, heb ik mijn werk al laten lezen aan anderen. Ik laat het altijd van tevoren lezen door mensen die het echt goed kunnen beoordelen. Daar krijg ik dan ook raad van en kritiek. Het stadium van grondig bekijken is kortom al geweest en het gebeurt daarom zelden dat een criticus mij iets kan vertellen waarvan ik denk 'he, daar heb ik iets aan!'"

Kunt u iets vertellen over hoe u als dichter scherp blijft?

"Nou, mijn eigen lat ligt hoog, dat ten eerste. Ik ben niet gauw tevreden over wat ik gemaakt heb. Maar op een gegeven moment komt er een stadium dat ik denk 'in aanleg is het goed', en dan laat ik het aan mijn vrouw lezen en die heeft er vaak heel verstandige opmerkingen over. Vaak verander ik het dan weer. Maar hoe houd ik mezelf scherp? Ik denk door heel lang niet tevreden te zijn."

Is dat een stuk perfectionisme? Zit dat in uw aard?

"Ja ik ben perfectionistisch van aard. Ik kan geen dingen afleveren waarvan ik zeg 'zo kan het wel'. Dat kan ik bijna in geen enkel opzicht."

Moet je dat ook een beetje hebben?

"Ja, ik vind van wel. Als je een vakman bent of een ambacht uitoefent en je kunt het goed, dan moet je het ook

goed doen. En dan moet je niet denken 'nou vooruit maar, zo kan het ook wel'. Als het niet goed is, dan kan ik het ook gewoon niet meer lezen. Ik krijg echt een hekel aan hetgeen dat ik opgeschreven heb als het niet goed is. Nee, ik kan geen slordig of half werk afleveren."

Lijkt me wel heel moeilijk. Als je zelf zo gedreven werkt, terwijl een of andere recensent het in de krant even door het slijk haalt.

"Ja, dat is ook wel eens moeilijk"

U hebt jaren lang gewerkt als hoogleraar psychiatrie aan de Rijksuniversiteit Groningen en als psychiater in het AZG, en dichte daarnaast in uw vrije tijd. Is er ooit sprake van geweest dat u van uw dichtkunst zou kunnen/willen leven?

"Ik zou er nu van kunnen leven. Als ik op alle uitnodigen in zou gaan en ik zou voortdurend mijn gezicht laten zien. Maar ik heb het nooit overwogen. En ik denk ook dat dat verstandig is geweest, want er zijn wel eens tijden dat ik alleen maar schrijf en dagen in dit gebouwtje (zijn werkkamer achter zijn huis) zit. En ik voel dan dat er een soort van vereenzaming optreedt, een zekere naar binnen gekeerdheid. En zo'n leven zou ik niet willen. Ik heb graag een leven waarin ik veel mensen ontmoet. En dat is als psychiater

natuurlijk wel gelukt. Als psychiater ontmoet je heel veel mensen."

U werkte als hoogleraar aan de universiteit, maar gaf u eigenlijk zelf ook therapie?

"Jazeker, ik heb ook mensen persoonlijk geholpen. Ik ben zelfs een klein tijdje huisarts geweest. Ik heb ook jaren alleen maar laboratoriumonderzoek gedaan. Later ben ik me gaan specialiseren als psychiater. En als psychiater ben ik uiteindelijk geëindigd als hoogleraar en daarbij had ik grofweg drie taken. Ik was het hoofd van een grote researchafdeling aan de RUG, ik was hoofd van een patiëntenafdeling op het AZG en daarnaast was ik actief als opleider en docent aan studenten en jonge artsen die psychiater wilden worden. Verder had ik natuurlijk, en dat mag je tegenwoordig bijna wel een vierde baan noemen, bestuurlijke functies. Vroeger was dat veel minder het geval, maar de laatste jaren werd steeds meer van je verwacht dat je als manager optrad en zelf zorgde voor je geld. Want ja, dit land had in zijn oneindige wijsheid beslist dat het onderwijs verwaarloosd moest worden en dat het onderzoek ook verwaarloosd moest worden. Dus als je onderzoek wilde doen, dan moest je je eigen geld maar ophalen. Dat hele proces heb ik meegemaakt, van de oude structuur waarin je je geld gewoon kreeg van de uni- >>

versiteit, die het weer van het ministerie kreeg, tot het moment waarop de universiteiten drastisch waren ingedikt en uitbezuinigd, en waarin je dus zelf elke week in de trein moest zitten richting Westen des lands om vergaderingen bij te wonen."

Was er sprake van een prettige balans tussen werken aan de universiteit en uw dichtwerk?

"Die balans was scheef. Ik had misschien vijf procent van mijn tijd om te schrijven, ook voor essays en soms stukken voor de krant. De rest ging allemaal naar mijn vak. Ik had wel meer tijd willen hebben voor mijn schrijverij. Maar ja, patiënten gaan voor, medewerkers gaan voor, colleges gaan voor. Je kunt nu eenmaal moeilijk zeggen, 'ik geef vandaag geen college, want ik moet een gedicht afmaken'."

Hoe ziet uw leven er nu uit? Bent u nu voltijd dichter?

"Nee, niet voltijd dichter. Mijn leven is relatief rustig geworden. Ik doe nog wel veel, maar ik doe nu alleen maar dingen die ik zelf gekozen heb. Vroeger deed ik heel veel dingen die nou eenmaal in mijn agenda stonden. Je wordt geleefd als je zo'n drukke baan hebt. Ik moet overigens zeggen dat ik alle onderdelen van mijn werk met plezier deed, met uitzondering van het management. Inhoudelijk hield ik, en houd ik nog, heel veel van mijn vak. Ik doe er ook nog wel een beetje aan. Zo ben ik nog betrokken bij de begeleiding van een aantal mensen die promotieonderzoek doen. In die zin ben ik nog wel betrokken bij het vak. Ik zit ook nog in een aantal besturen en commissies die te maken hebben met mijn vroegere werk, zoals bijvoorbeeld de Hersenstichting Nederland en een

aantal kleinere stichtingen.

Verder reis ik meer dan vroeger, ook in verband met het dichterschap. Ik ben onlangs naar Portugal geweest voor een kleine bijeenkomst van Europese dichters. Nog niet zo lang geleden ben ik naar Canada geweest voor een bijeenkomst met dichters uit verschillende delen van de wereld en binnenkort zal ik waarschijnlijk naar Zuid-Afrika gaan voor iets dergelijks. En ik ben gisteren net teruggekomen uit Aken waar ik ook zoiets heb gedaan. Verder wandel ik veel en slaap ik langer dan vroeger. Ik sliep toen ik nog werkte soms nauwelijks. Het kwam regelmatig voor dat ik hier om twee, drie uur 's nachts nog zat te werken."

U heeft dus meer tijd om te schrijven. Uit zich dat ook in meer productie?

"Niet zo erg veel. Ik werk ook langzamer. Ik neem er meer tijd voor. Ik heb ook meer het gevoel 'als het vandaag niet lukt, dan komt het morgen wel'. Terwijl ik vroeger het echt moest bevechten. Ik moest echt tijd vrij maken. En dan moest je zorgen dat het af was, want de volgende dag moest je weer aan de slag met het een of ander en dan moest je maar weer afwachten wanneer je weer tijd had. Ik heb nu eigenlijk een heel gemakkelijk leven, vind ik zelf. En heel aangenaam. Ik zie veel van de wereld en kom veel aardige mensen tegen. Ja, ik vind dit wel een mooi bestaan zo."

U loopt al heel wat jaren mee. Heeft u eigenlijk het idee dat de status van de poëzie en van de dichter veranderd is in de loop van de jaren?

"Ik denk dat de afstand tussen schrijver en lezer kleiner is geworden. De schrijver zat vroeger misschien ook

wel wat meer in een ivoren toren. En verder denk ik ook dat de dichtkunst meer uit z'n zweverige, heilige sfeer is gekomen, dan het misschien ooit geweest is. Het is niet meer jijig om van poëzie te houden."

Ik heb het idee dat er de laatste jaren weer meer belangstelling is voor poëzie. Ik denk aan poëzie-marathons etc. Hoe ziet u dat?

"Jazeker, neem nou dit boekje: 'Geluk is gevaarlijk' (Een van zijn bundels, verschenen in 1999. Hij pakt het boek van een van de stapels in zijn werkkamer). Dat is een rainbowpocket en dat ligt gewoon bij de inloopboekhandel en op het station. Hier zijn er nu bijna 50.000 van verkocht. Het is dus niet meer zo bijzonder dat er ergens een poëziebundel ligt. Vroeger zou je dat niet in elke willekeurige boekhandel kunnen krijgen. Verder zie je bijvoorbeeld dat vrijwel ieder dorp tegenwoordig wel een eigen literaire club heeft en dat er literaire avonden worden gehouden en er is een keur aan grote poëziefestivals. Er is een 'Poetry International', een 'Dag van de poëzie', een 'Nacht van de poëzie', een 'Dichter des Vaderlands' enzovoort. En ik vind dat uiteraard een hele goede zaak. Ik vind poëzie een potentiële verrijking van je leven. Het lezen van een mooi gedicht is te vergelijken met het luisteren naar een mooi muziekstuk, het bekijken van een mooi schilderij of het zien van een mooie film die je ontroert. Het zijn dingen die het leven diepte en kleur geven."

Iets heel anders. Hoe kijkt u eigenlijk aan tegen de opschudding omtrent de uitreiking van de Prijs der Nederlandse Letteren aan Gerard Reve?

"Nou, ik moet zeggen dat ik me wel

kan voorstellen dat die koning geen zin heeft om die man [Schaffhuizen] te ontvangen. En ik denk ook dat het politiek heel onverstandig zou zijn om dat wel te doen. In een land als België, met die recente geschiedenis. Ik denk dat die koning gelijk heeft. Hij kan zich dat niet veroorloven. Maar Reve heeft achteraf geloof ik ook aangegeven dat hij ook wel alleen wil komen, en dan moet de koning het natuurlijk wel doen. Die prijs is voor Reve en met wie Reve verder om wil gaan moet hij zelf weten. Daar heeft de koning verder niets mee te maken. Maar dat is een geheel andere vraag dan of je zo'n iemand wilt ontvangen. Vergeet niet, daar komt massale drukte van. Dat wordt een enorme heisa.

Nee, ik vind het heel verstandig van die koning. Iets anders is trouwens dat ik moet zeggen dat ik het niet zo'n belangrijke kwestie vind. Als ik het in de krant zie staan, dan lees ik het wel, maar je kunt je ook afvragen 'waar hebben we het eigenlijk over.' Het is toch een storm in een glas water. Ik bedoel, als je ziet wat er gaande is in de wereld. De prijsuitreiking van ene Reve. Kom zeg, we sturen militairen naar een zinloze oorlog, en dan maken wij ons druk over de één of andere prijs. Kijk, die Reve heeft dat verdiend, dat vind ik ook, maar het is natuurlijk geen grote kwestie."

U gaf eerder al aan dat u de managementkant van uw werk aan de universiteit niet leuk vond. Ik stel me echter voor dat je daar als dichter ook mee te maken hebt. Je zult toch op de een of andere manier iets aan PR moeten doen en je in het lezingencircuit moeten begeven etc. Is dat ook een aspect van het schrijverschap?

"Jazeker, ik denk het wel. Er zijn men-

Over het verlangen naar een sigaret

Ken je het verlangen naar een sigaret naar die gelukkige tijd dat je nog rookte?

Niemand begrijpt dit verlangen behalve ik.

Ik herinner mij iemand die altijd als ik iets zei dat ze niet begreep antwoordde: op zich is dit heel intrigerend.

En ik herinner mij ook dat ik dan die uitspraak een aantal malen in mijn hoofd moest herhalen: op zich is dit heel intrigerend totdat de betekenis verdampt was.

God kan ondoorgroendelijke dingen met ons doen dankzij het feit dat hij niet bestaat

en zo kunnen ook ondoorgroendelijke dingen worden beweerd dankzij het feit dat ze nergens over gaan.

Sinds ik dit bedacht begrijp ik veel meer.

Het verlangen naar een sigaret is het verlangen zelf.

Rutger Kopland, uit: 'Over het verlangen naar een sigaret', 2001.

sen die daar heel streng mee omgaan. Die schrijven en zeggen vervolgens 'het product ligt in de winkel, kijk maar wat je er mee doet'. De andere kant is dat je voortdurend bezig bent met propaganda maken voor je eigen werk. Ik zit daar ergens tussen in. Ik ga daarin niet zo vreselijk ver. Ik was bijvoorbeeld gekozen als Dichter des Vaderlands en daar heb ik van afgezien. Maar aan de andere kant is het ook zo dat als Wim Kayzer mij vraagt om anderhalf uur voor de televisie te verschijnen, dat ik daar dan wel op in ga. Maar ik ga zeker niet overal op in. Het hangt er gewoon een beetje van af.

Ik ben heel bang voor overexposure. Bang voor 'oh, daar heb je hem weer'. Ik vind het zelf ook niet prettig van een aantal mensen om ze voortdurend weer op de televisie te zien. Maar als het serieuze dingen zijn... Ik heb op diverse dingen wel ja gezegd. Dingen met body, en dingen waarin je de mogelijkheid krijgt om te vertellen waar het je echt om gaat. Ik bedoel diepgaande interviews, dan zeg ik ok. Maar soms wordt ik ook gevraagd voor zaken waarvan ik denk 'waar gaat dit over'.

Het valt me op dat u grote waarde lijkt te hechten aan inhoud. U spreekt over 'dingen met body' en 'als het iets serieus is'. Het klinkt wat zwaar. Bent u erg serieus, of speelt humor ook een rol?

"Nou, ik heb zestien jaar cabaret gespeeld. Ik was een van de spullen en reken maar dat er bij de voorstellingen heel wat gelachen werd. Ik heb ook heel veel cabareteksten geschreven. Ik heb veel humoristische teksten gemaakt, al zeg ik het zelf, en ook in mijn gedichten zit humor. Het is ook niet de ernst van dingen waar het me

omgaat, maar om de kwaliteit. En iets kan kwalitatief heel goed zijn, maar hoeft helemaal niet ernstig te zijn. Ernst en kwaliteit zijn niet hetzelfde."

Leert men de dichter eigenlijk kennen door zijn werk?

"Nee, een beetje misschien, maar mijn werk is helemaal niet autobiografisch in de normale zin van het woord. Het gaat over dingen die ons allemaal aangaan. Er zijn mensen die denken dat ik diverse keren gescheiden ben als ze mijn gedichten lezen, maar daar is geen sprake van. Je schrijft over de liefde met zijn ups en z'n downs en daar maakt men dan al snel van 'dat is

dus mis geweest'. Maar het is het leven van iedereen. Er staan in mijn werk heel weinig echte autobiografische dingen, alleen voor zover ze voor iedereen belangrijk en toegankelijk zijn. En verder ben ik een cabaretier, ook in mijn gedichten. Als ik sommige gedichten voorlees wordt er ook hartelijk gelachen."

Niet zwaar op de hand dus?

"Ik heb helemaal niet het idee dat ik zwaar doe over de grote dingen des levens in mijn gedichten. Ik vind mijn gedichten juist heel gemakkelijk om te lezen. Het is juist heel lichtvoetig. Tenminste, dat vind ik. Het is echter wel zo

dat ik mijn leven heel intensief en heel serieus heb gebruikt. Ik ben heel zuinig geweest met mijn leven. Ik heb ook lang het gevoel gehad dat ik niet oud zou worden. Mijn vader is op tamelijk jonge leeftijd overleden, misschien dat dat ook een rol heeft gespeeld. Je krijgt dan toch al vroeg het besef dat het leven eindig is. Dus ik heb vaak gedacht 'als ik iets wil met mijn leven, dan moet het nu en dan moet ik het niet uitstellen'. Dus ook als ik iets deed met cabaret, dan moest het goed. En die grap, die moest goed zijn. Zo dat je er werkelijk ontzettend hard om moest lachen. Het moest echt goed zijn.

Ik heb bijvoorbeeld ook heel veel redevoeringen gehouden - die staan ook allemaal op papier, misschien dat dat nog eens uitgegeven gaat worden - bij promoties, afscheidsspeeches enzovoort, waaraan mensen veel plezier hebben beleefd. Maar die moesten voor mij wel goed in elkaar zitten."

Het moet goed in elkaar zitten.

Is vakmanschap het goede woord?

"Ja, humor is een groot goed. En er is niets zo erg als een verkeerd vertelde grap. Humor is een echt vak. Neem iemand als Freek de Jonge of hoe het die ratelende man, Joep van 't Hek, dat zijn op hun goede momenten echte vakmensen."

Nog een keer over dat perfectionisme. Hoe ging u daarmee om als psychiater? Dat lijkt me heel moeilijk, omdat je toch te maken krijgt met mensen die niet meer beter worden.

"Ja, maar ik wil graag eerst nog wat zeggen over perfectionisme met betrekking tot het dichten. Mijn gedichten maken niet de indruk gemaakt te zijn door een perfectionist, denk >>

ik. Maar je moet wel bedenken dat ik er heel lang over heb gedaan om het precies zo op papier te krijgen dat het er niet perfectionistisch uitziet. Het moet er uitzien alsof het vanzelf gaat, en geen moeite heeft gekost. Dat vind ik perfectionistisch. Dat vind ik goed. Als Freek de Jonge een goede grap maakt, moet het er uitzien alsof hij het ter plekke bedenkt. Dat moet perfect gedaan worden, anders werkt het niet. Dat is wat ik bedoel. Dat vind ik vakmanschap. Als je een goede tennisser ziet, neem bijvoorbeeld Pete Sampras, die heeft eindeloos op zijn techniek

geschaafd. Dat was een perfectionist. Maar als je hem ziet tennissen, dan ziet het eruit alsof het vanzelf gaat. En dat bedoel ik met perfect willen zijn. Dat je de dingen doet zodat iedereen denkt 'ja, zo moet dat natuur-

lijk'. Dat bedoel ik met vakmanschap. Dat moet je hebben en dat moet je ook willen als kunstenaar en vakman. Het moet eruit zien alsof het precies zo moest en niet anders kon."

"En wat betreft perfectionisme in de psychiatrie. Daar krijg je mee te maken in het onderzoek, want daarin moet je heel precies zijn, maar ook bij de behandeling van patiënten. Er is een aantal dingen waaruit mijn perfectionisme blijkt. In de eerste plaats dat ik altijd heb gevraagd 'is het wel zoals ik denk dat het is?'. En niet 'ik weet het al wel'. Dat is een manier van perfectionistisch zijn. Nooit denken dat je het wel weet. En een tweede punt waaruit mijn perfectionisme blijkt is dat ik op een afdeling heb gewerkt, waar vaak mensen kwamen die waren opgegeven door anderen. Velen van deze mensen zijn met enorm veel geduld uiteindelijk toch goed de deur uitge-

gaan. Dat lukte niet altijd, maar ik heb ook hier nooit snel het gevoel gehad van 'nou ja, we hebben gedaan wat we konden'. Altijd jezelf maar weer vragen: 'Heb ik wel gedaan wat ik kon?'. En zo werkt dat ook bij zo'n tekst. Staat het er nou echt zoals het er moet staan.

Het moet zijn zoals bij een goede tennisser. Zo'n smash moet vanzelf gaan, bijna achteloos. Dat is perfectie en dat kun je niet omdat je een serieuze saaie piet bent, maar omdat je serieus met je vak bezig bent. En in die zin ben ik ook serieus."

Wat zijn uw plannen voor de toekomst?

"Ik werk momenteel aan een essaybundel met daarin ook humoristische stukken. Verder zou ik graag eens een boek willen maken

met alleen maar humoristische stukken. Daar heb ik ook nog heel veel van liggen. Het zijn gesprekken met het niet bestaande personage drs. De Vries. Drs. De Vries werkt altijd op het raakvlak en weet overal iets van, en wat je hem ook vraagt, hij ouwehoert erover op zijn manier. Het lijkt me leuk om zo'n boek te maken. En uiteraard zou ik graag nog weer een dichtbundel maken, maar daar ben je toch altijd mee bezig. Ieder gedicht dat je maakt komt te zijner tijd toch wel een keer in een bundel terecht. Ja, dat zijn zo mijn ambities. Ik wou maar gewoon doorgaan tot het schip strandt."

tekst en interview Tjitte Faber
fotografie Barbara Pais de Oliveira